

Asif Ata – milli varolmağımızın qarantı

Soylu Atalı: Ürəyinizdə Günəş olsun, istəkli yurddaşlarımız!

Bu gün biz yeni mövzuda fikirlərimizi bölüşəcəyik. Bu mövzu olduqca prinsiplial mövzudur və bu mövzu doğrudan da, hər birimizdən ciddi düşüncə və ciddi güc tələb eləyir. Biz bu yükün altına giririk. Bu mövzunu yaşayırıq, bu mövzu Mübarizəmizdir, Yönümüzdür, Yolumuzdur. Bununla belə, məsələ nə qədər prinsiplial olsa da, onunla bağlı fikirlərimizi qısa, ümumi deyəcəyik. Söhbət nədən gedir? Bu gün həyatımızda oturuşan və 60-cı illərdən üzü bu yana bu təsiri bütövlükdə Azərbaycan toplumuna, Azərbaycan ictimai-siyasi mühitinə hiss etdirən hadisə var. Hətta ətraf bölgələr də bu tələbi, bu təsiri daim hiss eləyiblər. Nəinki hiss eləyiblər, bəzi məqamlarda hətta yararlanıblar. Yəni bu hal, hiss eləməkdən daha yüksəyə qalxıbdir. Bu, Asif Atanın İşidir, Asif Atanın Dünyabaxışıdır, Onun yaratdığı Ocaqdır, Onun ortaya gətirdiyi ideyalardır. Biz Asif Atanın yaratdığı Dünyabaxışla bağlı burada çox da detalvari söhbət eləməyəcəyik. Ümumiləşdirib deyəcəyik. Çalışacağıq ki, bu mövzuda nələrsə toxuna bilək. Heç olmasa ilkin ruhani bilgi verə bilək. Söz yox ki, biz daim bu bilgini veririk. Əlimizdən gələni eləyirik, çalışırıq. Atanın özünün ədəbiyyatları yaranıb, çap olunur, fikirləri yayılır. Həm kitablar şəklində, qəzetlər şəklində, həm də elektron variantlarında və s. və i. a. Yəni Atanın işi kifayət qədər yeriyir, yayılır. Burada biz istəyirik ki, ümumiləşdirilmiş şəkildə Asif Ata kimliyi, onun baxışı, ideyası və bəşər həyatında yeri, rolu barədə bəhs eləyək. Habelə xüsusi olaraq vurğulayaq ki, niyə hər şeyi Asif Atayla bağlayırıq, niyə ictimai həyatımızın bütün yönlerini, istiqamətlərini məhz Asif Ataya bağlı olaraq inkişafda görürük, axtarıq. Cəmiyyətdə niyə Asif Ataya münasibət birmənalı deyil? Niyə cəmiyyətdə Asif Ata çox gec qəbul olunur? Niyə çəkinirlər, niyə qorxurlar? Səbəb nədir? Bu səbəblərə biz aydınlıq gətirəcəyik. Əlbəttə, bu məsələ olduqca idrak məsələsidir, idrak işidir, həm də qeyrət işidir. İdrak-qeyrət vəhdəti lazımdır bu məsələdə. Həm söz deməyə, həm onun təəssübünü çəkməyə, həm ona yiyə durmağa, həm onun işini həyata keçirməyə. Çox böyük idrak-qeyrət birliyi lazımdır. Asif Ata haqqında çox danışmışıq, çox yazmışıq, tərcümeyi-halını yaymışıq. Bu tərcümeyi-halı hazırladığımız kitabımızda da verəcəyik.

Asif Ata Qaraqoyunlu mahalında, Çaykənddə doğulub. Qədim Qazax mahalının Çaykənd kəndində, indiki Ermənistan ərazisidir, Krasnoselo adlanırdı o rayon, orada doğulub. Sonradan ulu babası Ağstafaya köçüb. Qazax, Ağstafa o vaxt bir idi. Ağstafada ibtidai təhsilini alıb. Sonra Gəncədə təhsilini davam etdirib. Ancaq məktəbi yenidən Ağstafada başa vurub. O, Qorki adına Moskva Ədəbiyyat İnstitutunu bitirib. Moskva mühiti Asif Atanın həyatında prinsiplial rol oynayıb. Bunu inkar eləmək mümkün deyil. Hərçənd ki, Asif Ata həmişə deyərdi, Moskva beynəlmiləl şəhərdir, insani cəhətdən özgələşmiş bir şəhərdir və s. və i. a. Amma buna baxmayaraq o, Asif Atanın həyatında mühüm rol oynayıb. Onun kitabxana imkanları zəngindir, onun ədəbiyyatları çoxdur. O ədəbiyyatlardan, o kitabxana imkanlarından ciddi şəkildə bəhrələnib və ən əsası Asif Atanın həyatında ciddi şəkildə özünü təhsil prosesi gedib. Özünün dediyi kimi, institut ona heç nə verməyib. “Mən oxuyurdum və görürdüm ki, fəlsəfə, ədəbiyyat dar, məhdud səviyyədədir, qəliblərdədir”. Sovet ədəbiyyatı qırağa çıxma bilmirdi. İdeoloji qəlibin sınırlarından çıxma bilmirdi. Yəni çox məhdud idi. Ona görə də Asif Ata özünü təhsillə məşğul olur və müstəqil olaraq özü dünyanı bütöv şəkildə öyrənir, – Dünyanın mifologiyasını, ədəbiyyatını, fəlsəfəsini, tarixini, dinini, dinin tarixini, musiqini, incəsənəti və s. Demək olar ki, hər şeyi müstəqil şəkildə öyrənib, özümləşdirib. Elə-belə öyrənməyib, elə-belə bilgi əldə eləməyib. Asif Ata ensiklopedik biliyə malik idi. Ancaq bununla belə, onun məqsədi bilik əldə eləmək deyildi. O deyirdi ki, mən Şekspiri oxuduqca Nəsimiləşirdim. Bayronu oxuduqca Füzuliləşirdim. Yəni dünyanı oxuduqca Azərbaycanlaşırıdım. Mənim içimdə Azərbaycan eşqi yaranırdı. Azərbaycan həsrəti yaranırdı. Elə o həsrət də onda suallar doğururdu ki, nə üçün Azərbaycan heç bir yerdə tanınmır, bəlli deyil. Niyə Azərbaycanı bu dərəcədə dünya tarixindən kənar saxlayırlar? Azərbaycanın adına rast gəlmək olmur? və s. və i.a. Bu və buna bənzər suallarla Onun içində ciddi narahatlıqlar başladı və o narahatçılıq böyük Yola gətirib çıxartdı Asif Atanı. O, hələ gənc tələbə ikən bu qənaətə gəlmişdi ki, Azərbaycana qayıtmaq lazımdır. O

mənada ki, Moskvada da qalmaq imkanı var idi. Azərbaycana qayıtmaq lazımdır, yeni İnam lazımdır, yeni Dünyabaxış lazımdır, yeni fəlsəfə lazımdır. Bir sözlə, həyatımızın bütün istiqamətlərində yenilənmə olmalıdır. Azərbaycanda köklü dəyişikliklər başlamalıdır. Yeni xalq yaranmalıdır. Çox böyük iddialardır bunlar. Ancaq necə, nə cür? Bunlar rüşeym halında formalaşdı və getdikcə bu, dərin axtarışlara çevrildi. Dərin axtarışlar da dərin tapıntılarla nəticələnirdi. Beləliklə, o dövrdə Asif Ata heç kimin eləmədiyi və heç bir işə bənzəməyən işlər görürdü. Heç kimin eləmədiyi səviyyədə özünü məşğul olurdular. O, Azərbaycana qayıdır, 50-ci illərin axırı ədəbi tənqidlə fəaliyyətə başlayır və özünün dediyi kimi, ədəbiyyat, tənqid Onun üçün bir vasitə olur. Sonrakı fikirlərini demək üçün, sonrakı ideyalarını yaratmaq üçün bunlar bir başlanğıc idi, bir vasitə idi. Asif Ata öz fikirlərini açıq şəkildə deməyə başlayır. İlk ədəbi tənqidi baxışından dərhal sonra Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin təqiblərinə məruz qalır. Hətta Türkiyənin Ankara radiosunda bəyan edilir ki, Azərbaycanda fərqli baxışa malik olan gənc istedad ortaya çıxıb, ədəbi tənqid sahəsində. Və o, sovet ədəbiyyatını qəbul etmir. Sovet ədəbiyyatını standart bir şey hesab eləyir, insana çatmayan sənət adlandırır və s. Nəticə etibarilə bu kimi elanlar Asif Atanın təqibini bir az da sürətləndirir. Asif Ataya valideynləri də təsir göstərirdilər, onu ayırmaq istəyirdilər. Onu kəndə bağlamaq, yaxud da vəzifəyə bağlamaq istəyirdilər. İçində həqiqəti tapmışdı Asif Ata. Və o, həqiqətin çağırışıyla hərəkət edirdi. Onun qarşısında hansı perspektivlər var, hələ özünə də bəlli deyildi. Hansı çətinliklər onu gözləyir, hansı fəlakətlər onu gözləyir? Özünə bəlli deyildi. Yalnız bir şey bəlli idi ki, içində çatdığı Həqiqət onu uzaq üfüqlərə çəkib aparırdı. O üfüqlərdə də, obrazlı desək, qanad açmaq üçün gərək ciddi şəkildə özündən yüksəyə qalxasan. Daxilən çox böyüyəsən, çox dərinləşəsən. Təbiidir ki, axtarışları onun zənginləşməsiylə sonuclandırır. O bu işlərini məhdudlaşdırmamaq üçün, kəndə bağlanmamaq üçün, auditoriyalardan məhrum olmamaq üçün elmi diplom almaq qənaətinə gəlir. Və alimlik dərəcəsi alır. Ayrı-ayrı iş yerləri olur, işləyir. Azərbaycan Dövlət Universitetində dərs deyir, Qərb ədəbiyyatından, 20 ilə yaxın. Bu, ayrı-ayrı məqamlarda olur. O arada işdən çıxarılıb da, sıxışdırılıb da, işsiz də qalıb və s. Hətta Tibb Universitetində estetikadan dərs deyib. Axır məqamlarda Akademiyada işlədi və s. İşlədiyi ünvanlarda öz fikirlərini açıq şəkildə deyirdi. Azərbaycan insanları Asif Atanın içdən axtarışlarına, haraylarına səs verirdilər, onu eşidirdilər, yığışdılar ətrafına, başına. Onun auditoriyaları dolurdu ağzına qədər. Azərbaycanın bütün bölgələrindən gəlirdilər, toplanırdılar ora. Maraqlıdır ki, bunu xatırlayan bir çox insanları mən şəxsən dinləmişəm. Təbiidir ki, belə bir gedişat onunla nəticələndi ki, Asif Atanı işdən çıxardılar. Hətta o dərəcədə ki, Azərbaycan Dövlət Universitetinin nəzdində Etik və Estetik Tərtibə Klubu yaratmışdı. Onu da bağladılar və s. Mən bir çox məqamları istəmirəm təkrar ifadə eləyim. Bunu biz çox dilə gətirmişik. Və o təqiblərdən sonra 79-cu ildə Ocağını elan elədi: “Düşündük, daşındıq, Ocaqlaşma yolu tutduq”. Uzun müddət gizli işlədi, gizli fəaliyyət göstərdi. 82-ci ildə Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsi onun ailəsini dağıtdı. Ancaq dönmədi əqidəsindən. Əqidə və ailə seçimi qarşısında qaldı. O, Əqidəni seçdi. Və sonrakı çətin taleyini yaşadı, Ata oldu – İnamının, Ocağının Ruhani Atası.

Asif Atanın 6 ideyası var. Onun əsas məqsədi Yurdumuzdan başlayaraq dünyaya çıxmaq, dünyaya yayılaraq Ruhani İntibahı həyata keçirməkdir. Ruhani-Mənəvi İntibahı. Özü deyirdi ki, biz inqilabçılığın tərəfdarı deyilik. Çünki inqilab becərmir, dəyişir, dağıdır, əvəzləyir, ancaq köklü dəyişiklik baş vermir. İnsana çatmır, quruluşu dəyişir. Hakimiyyəti dəyişir. Bunu devirir, o birini gətirir. Amma köklü dəyişiklik baş vermir. Ona görə insan gərək daxildən dəyişilsin. İnsan gərək öz mahiyyətinə bərabər yaşasın ki, onun yaratdığı mühit də insani mühit olsun. Onun yaratdığı dövlət də milli dövlətə bərabər olsun. Onun yaratdığı xalq da əsilləşsin, əsil olsun. Bu cəhətdən, Ruhani İntibahı əsas götürərək, Onun 6 ideyasını irəli sürür: I. Mütləqə İnam. II. Kamil İnsan. III. Ruhani Cəmiyyət, yaxud Xəlqi Birlik. IV. Müstəqil Vətən. V. Özümlü Şərq. VI. Ləyaqətli Bəşər. Mən burada bu ideyaları deyəndən sonra söhbətimi dayandıraram. Dostlar da fikirlərini desinlər, əlvanlıq olsun. Sonra ideyalara qayıdıraq.

Abil Ulusoy: Günaydın, istəkli yurddaşlarımız!

Bugünkü müraciət elədiyimiz, daha doğrusu, müzakirə eləyəcəyimiz mövzu özünün həm dəyər tutumuna görə, həm də fikir, məna tutumuna görə bugünə qədər müzakirə elədiyimiz mövzulardan öndədir. Çünki biz bu günə qədər bəhrələndiyimiz, bu günə qədər əsas qaynaq olaraq götürdüyümüz Asif Ata haqqında, onun Mütləqə İnam Dünyabaxışı haqqında düşüncələrimizi deyəcəyik. Bayaq Soylu qardaşımız da dedi, biz, az sayda insanlar həyatın bütün sahələrində bir istinadgahımız, qıbləgahımız olaraq bu fikir üzərində dayanırıq. Hər şeyə hər yerdə Ata gözüylə baxırıq. İstər Asif Atanın qaladığı Ocağın istisinə yığışanlar, Ocaqda olanlar, istərsə də, Asif Atanı sağ ikən görənlər, Asif Atanı yaxından tanıyanlar, Asif Atanın tələbələri arasında olan insanlar bir ölçü kimi qəbul edirlər Atanı. Bu zərurət nədən irəli gəlir? Hamımıza məlumdur ki, Asif Ata elə bir dövləti vəzifə tutmamışdır. Asif Atayla bağlı bizim heç birimizin heç bir təmənnamız da yox idi. Sadəcə olaraq, Azərbaycan sevgisi, türk millətinə olan sevgimiz, ehtiyacımız, içimizdə bəşərə, insana olan sevgimiz bizi Asif Ataya bağlayıbdı. Biz həmişə Asif Atadan öyrənirdik. Mən şəxsən özüm Atanın yanında olarkən öyrənirdim. Ordan çıxanda isə öyrəndiklərimi qısa bir vaxtda öyrətmək istəyirdim. Öyrəndikcə öyrətmək həvəsi var idi. Atanın özünə də deyirdim ki, Ata, mən öyrəndiyimi çatdırandan sonra elə bilirəm ki, Azərbaycan xalqı qarşısında nəsə bir xidmət eləmişəm. Bizim söhbətlərimiz uzun çəkirdi. Atanın məşhur bir deyimini ki vardı, Azərbaycanı əvvəl şümləmək, sonra tuqlamaq lazımdır. Mən də Atanın fikirlərini çatdırmaqla hesab edirdim ki, Ruhani Bağbanlıq eləyirəm. Həmin tuqları səpənlərdən biri də mənəm. Bunu böyük ləyaqətlə eləməyə çalışırdım. Hiss eləyirdim mən haqlıyam, Azərbaycan xalqının buna ehtiyacı var. Azərbaycan xalqının ali sözə, doğru sözə ehtiyacı var idi. Bu dövrdə bunu yalnız Asif Ata verirdi. Asif Atadan kənarda bir cəmiyyətçilik var idi. Asif Atadan kənarda hərcayilik var idi. Asif Atanın dedikləri Mütləq Həqiqət idi. Bunlar deyilməli, öyrənilməli və öyrədilməli idi. Asif Atanın Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatındakı, Azərbaycan cəmiyyətindəki yeri mənim üçün ayrıca bir hadisə idi. Belə deyək, həm cəmiyyətdə yaşayırdı, həm də cəmiyyətdən deyildi. Əslində Azərbaycanda gedən ictimai-siyasi proseslərə, çoxları etiraf eləməsə də, Asif Ata köklü, sanballı şəkildə təsir eləyirdi. İctimai-siyasi proseslərin içərisində deyildi, amma ictimai-siyasi proseslərin yönəlməsində iştirakı var idi. Asif Ata Xalq Cəbhəsinin işində iştirak eləmirdi. Müsavat Partiyasının işində iştirak eləmirdi. Sosial-demokrat partiyasının və s. Ancaq onun ayrı-ayrı fikirləri istifadə olunurdu. Çox təəssüf ki, az istifadə olunurdu. Azərbaycanın bugünkü ictimai-siyasi prosesi tamamilə başqa cür ola bilərdi. Bu da həmin liderlərin, kiçik şəxsiyyətlərin böyük iddiaları olduğu üçün idi. Atadan az istifadə elədikləri üçün də, Azərbaycana bir şey verə bilmədilər. Çünki yolsuz yolçular idilər. Siyasət meydanına ölçüsüz çıxanlar idilər. Özlərinin yolları yox idi. Asif Atanın təsirini həzm eləmək lazım idi. Təəssüf ki, həzm olunmurdu. Hətta istifadə oluna-oluna, ona müraciət oluna-oluna inkar olunurdu. Marksizm-leninizm var idi, bir də Asifizm var idi. Asifizmi dərinə bilməsələr də, deyirdilər, hə, Asif Ata dahidir. Avropada Marks olub, Engels olub, Lenin olub, bizdə də qoy Asif olsun. Ən yaxşı halda yeni fikir yiyəsi kimi qəbul eləyirdilər, amma bununla belə, qısqançlıq var idi. Birdən şöhrəti artar, bizdən bir baş yuxarıda dayana bilər. Başa düşməzdülər ki, Asif Ata tamamilə başqa bir dünyadır. Hər şeyi inkar eləyən və yenidən başlayandır. Yaradıcıdır. Yaradanları təkrar eləyən yox, yenidən yaradan. Azərbaycana gərək olanı yaradan. Yeni bir Azərbaycan yaradan. Azərbaycanın bu vəziyyətdə olması çoxlarını qane eləyirdi. Guya Azərbaycanda hər şey var. Sadəcə düzəlişlər lazımdır. Ata Azərbaycanda elə bir sahə qalmadı ki, ona toxunmamış olsun. Qandı haqqında Hind xalqının gəldiyi nəticə var. Onu Hind xalqının “tələbkar vicdanı” adlandırırdılar. Mənim üçün də Asif Ata Azərbaycan xalqının tələbkar vicdanıdır. Azərbaycan xalqı bunu qəbul eləsə də, eləməsə də. Azərbaycan xalqı bunu bilsə də, bilməsə də. Zaman-zaman Azərbaycan xalqı Asif Atanı mənimsədikcə, bunları başa düşəcək. Asif Atanın elədikləri, – fikir, düşüncə, idrak əməlləri Azərbaycan xalqı üçün yüzillərə, bəlkə də minillərə gərək olan ruhani bir irsidir. Azərbaycan xalqı Asif Atanı anladıqca, mənimsədikcə, onun gələcəyə aparıcı fikirlərilə yükləndikcə Yolunu müəyyənləşdirəcək. Əslində Asif Ata xalqı yaradır. Əslində Azərbaycan xalqı Asif Ata xalqı olur. Asif Ata xalq üçün gərək olan hər şeyi dedi: Azərbaycan xalqı kimdir, hardan başlayıbdır, hardan gəlibdir, nə eləməlidir? Hər şeyi yaratdı qoydu ortalığa. Xalqın qarşısında olan problemlərin həlli yollarını göstərdi.

O vaxtlar Tallin şəhərində azərbaycanlıların bir qəzeti çıxırdı. Yazmışdılar ki, Asif Ata Azərbaycan fenomenidir. Əslində Ata üçün deyilmiş yaxşı söz idi, amma mən düşünürəm ki, bu çox kiçik söz idi. Çünki Ata Azərbaycan fenomeni sözündən çox yüksəkdə durur. Ayrı-ayrı böyük insanlar bəşər tarixində yaranır. Bəzən yüz ildə bir dəfə olur. Bəzən min ildə bir dəfə olur. Bəşərin inkişafına bu insanların təsiri çox olur. Zamanında qəbul olunmasa da, zaman keçdikcə onların yaratdıqları irs bəşərə gərək olur.

Ata bəziləri tərəfindən millətçi kimi qəbul olunurdu. Bəlkə də aşırı dərəcədə Ata millətçi idi. Millətçiliyi ilə də fəxr edirdi. Amma Atanın mahiyyətində böyük bir bəşərlik var. Bütün millətlərə qarşı böyük bir humanizm var Atanın Təlimində. Atanın insan sevgisi hədsiz dərəcədə böyükdür. Amma Atanın türk sevgisi əvəzsizdir. Ata türkü kifayət qədər yaxşı öyrənmişdi. Heyifsilənirdi ki, türk əlində olan imkanlardan istifadə eləmir. Ata deyirdi ki, Türk özü ayrıca bir irqdir. Türk irqi var. Nə olsun ki, dünya qəbul eləmir. Atanın gəldiyi nəticəni heyranlıqla dinləyirdik. Ata dediyi istənilən şeyi əsaslandırır kimi, bunu da əsaslandırır.

Ata bütün xalqlara qarşı humanist yanaşsa da, türkə problem yaradanların əməllərini gözardı eləmir. Məsələn, o deyirdi ki, ərəblərə qarşı bizim hesabımız var. Bu, Babək məsələsidir. Babəkin hesabını sorur ərəblərdən. Farslara qarşı Güney Azərbaycan sorğusu var. O başqa məsələ ki, farslar Şərqlidirlər. Eyni mədəniyyətin daşıyıcılarıyıq – Şərq mədəniyyətinin. Ancaq hər xalq öz yanlışının hesabını verməlidir. O vaxt Asif Atanın “Azadlığımız – Böyüklüyümüzdür” adlı mükəmməl bir yazısını həvəslə Gəncədə, Bakıda, bir çox yerlərdə yaymışam. Azad olmaq o deməkdir ki, böyük olasan. Böyüksənsə, deməli azadsan. Atanın Azadlığa verdiyi dəyəri mən heç kimdən eşitmədim. İnsana gərək olan dəyəri Ata vermişdi – İnsan ruhani varlıqdır. Ata insanı başqa cür təsəvvür eləyənləri qəbul eləməirdi. Atanın yaratdığı “Azərbaycanımız – Azərbaycanlığımız” dəyər sistemi bəşər üçün ən böyük dəyərlərdən biridir. Bəşərdə hər bir xalqın tarixində özünəməxsus müəyyən dəyərləri var. Atadan istifadə eləyərək, bəhrələnərək onlar da özləri üçün dəyər sistemi yarada bilərlər. Ata insanın kamilliyindən, sufi heyranlığından başlayaraq, Ləyaqətli Bəşər, Mütləqə İnam qədər Yol keçdi.

Atanın muğam sənətinə, aşıq-ozan sənətinə verdiyi qiymət, Azərbaycanın ayrı-ayrı dəyərləri haqqında söylədiyi fikirlər əslində Azərbaycanı böyüdüdü. Ərazi cəhətdən böyük Azərbaycan, Ruhani cəhətdən böyük Azərbaycan yaranır Ata Təlimində. Ata deyirdi ki, Azərbaycanı adi gözlə görmək çətindir. Azərbaycana Asif Ata ölçüsüylə baxdıqda, Azərbaycan doğrudan da gözümüzdə böyüyür. Mənim Ata ilə tanışlığıma qədər Azərbaycan haqqında bilgilərim az idi. Azərbaycan haqqında bilgilər artdıqca, Atayla söhbətdən sonra gördüm ki, doğrudan da Azərbaycana adi gözlə, balaca gözlə baxmaq olmaz. Azərbaycanın bəşərə gərəkliyini də Ata qoydu ortaya. Bəşərin də Azərbaycana baxışını dəyişməyə başladı. Əslində onun yazdıqları, qoyduğu irs buna xidmət eləyir. Və Azərbaycanın özünün də özünə olan baxışı dəyişir. Bəşərə Zərdüşün təmsalında ilk peyğəmbər verən bir millət, bəşərə böyük qəhrəman verən bir millət, bəşərə ağsaqqallıq nümunəsi verən bir millət. Bəşərin heç bir tarixində bunlar yoxdur.

90-cı illər İspaniyada bir nəşriyyat Füzuli haqqında “bütün dövrlərin məhəbbət şairi” adlı yazı vermişdi. Ataya dedim, dedi ki, azdır. Çox azdır. Qərb Füzuli haqqında yaxşı bilmir. Gəlsin məndən öyrənsin Füzuli haqqında. Eləcə də muğam haqqında yazdıqları. Muğamlığımız – Loğmanlığımız. Sazı türkün böyük dəyəri kimi açdı, – şeriksiz bir hadisə kimi. Və nəhayət, özünün yaratdığı Ocaq. Ata Ocaqda əbədi ideyalar yaratdı. Ruhani nizam, ruhani iş prinsipi yaratdı. O, öz Ocağının əbədi Atasıdır. Asif Atanın ölümündən sonra Ocağa gələn də olur, gedən də ola bilir. Ancaq daimi olaraq köklənən Ruhani bir Ocaq öz gücündə qalır. Ata yazır ki: “Təqiblərə yüksəldim, Ata çağrıldım”. Ocaq hardasa təqiblərin nəticəsidir. “Zəmanə inamını qəbul eləmədim. İnam yaratdım”. Ocaq üçün yaratdım, Azərbaycan üçün yaratdım.

Zaman-zaman ayrı-ayrı xalqların tarixini görürük. Ayrı-ayrı xalqların iradələrini ifadə eləyən tək-tək insanlar olubdur. Həmin xalqların əsrlərə bərabər olan insanları olubdur. XX əsrdə Ata yaşadı, zaman gələcək bizdən sonrakı nəsillər, bir əsr, iki əsr, beş əsr sonra XX əsri varaqlayanda Azərbaycan xalqının tarixi ilə, onun keçmişi ilə üz-büz qalanda, orada ən böyük hadisə kimi Asif Atanı görəcəklər. Ləyaqətli Bəşər ideyası var Atanın. Ata öz yaradıcılığı ilə Azərbaycan xalqını yenidən ləyaqətli xalq səviyyəsinə qaldırdı. Bunu bəşər görəcək və eşidəcək. İnsanlaşma

harayı çəkən, “İnsanlaşın, İnsanlaşdırın” çağıran bir harayı bəşər eşitməyə bilməz. Bəşərin qulağı bu dərəcədə kor olmayacaq. Gözləri kor olmayacaqdır. Ata Harayı möhtəşəm haraydır. Bəşərin yönünü müəyyənləşdirən haraydır. Sənin başqa çıxış yolun yoxdur. İnsanlaşmalısən və İnsanlaşdırmalısən. Müharibələr, siyasi oyunlar, maddiyatçılığın çoxalması, bunlar bəşəri çökdürən şeylərdir. Siz təsəvvür eləyin ki, Azərbaycan torpağında Bəşərin Nıcatı səslənir. Əslində bəşərin nıcatını Azərbaycan oğlu göstərib, türk oğlu türkün yetişdirdiyi bir övlad bəşərə nıcat səsləndirir, Yol göstərir ki, sənin yolun budur. Bu adi söz deyil. Azərbaycan-türk övladı bəşərə deyir ki, sənin nıcatın İnsanlaşma-İnsanlaşdırmaadır. Var-dövlət yığmaq deyil, ölkələr zəbt eləmək deyil. Başqa şeylər dalınca qaçmaq deyil. Ona görə Ata deyirdi ki, Azərbaycanı ruhani gözlə görmək lazımdır. Yurduna, xalqına vurğunluğu hədsiz idi. Asif Ataya biri fenomen deyir, biri başqa şey deyir, ancaq Asif Ata peyğəmbərdir. Onun İnamını öyrənmək və çatdırmaq lazımdır. Bayaq dediyim kimi, nə qədər ki, canımızda can var, Atayla bağlı olan hər şey, Atanın fikirləri həyata keçəcək. Mən fəxr edirəm ki, Ata ilə üz-üzə oturmuşam, onu canlı olaraq ziyarət eləmişəm.

Ağşın Ağkəmərlı: Çox sağ olun. Siz söhbət elədikcə, istər Soylu bəy, istər Abil bəy, məndə bir qədər qıbtə hissi oyanmağa başlayır. Siz öz fikrinizi eyni halda o xatirələrlə, Atayla olduğunuz məqamlarla birgə ortaya qoyursunuz. Bu söhbətdə bir rəngarənglik, bir yenilik yaranır. Mən də öz sevgimlə bu məsələlərə qatılıram. Çünki Asif Atanın düşüncəsi bir dəryadır. Obrazlı desək, kimin nə qədər qabiliyyəti varsa, bu dəryada üzə bilər, bu dəryadan çox şeyi əldə edər, çox zəngin ruhani sərvətə sahib ola bilər. Millətin enişli-yoxuşlu tarixi olduğu kimi, insan həyatının da elə enişli-yoxuşlu tarixi olur. Hər halda insan o tarixdə öz mahiyyətinə, öz kimliyinə uyğun bəzi çaraları axtarıb-öyrənməyə çəba göstərsə, müəyyən hisslərlə dolar. Bəzən bu hissləri bir qopuzdan, bir sazdan, bir mahnıdan, bir şeirdən, bir muğamdan alır. Və bir az dərinliyə gedəndə bu hissləri Hürufilikdən alır, bu hissləri Füzulilikdən alır, bu hissləri Xürrəmdinlikdən alır. Bu, istər-istəməz insana bir zövq, insana inanılmaz dərəcədə bir mənəvi qida olur. Ancaq bu, sistematik deyil. Bu kimlik pəncərənin önündən görünən bir mənəzərdir. Ancaq Asif Atanı öyrənəndən sonra, təkrar Hürufiliyə baxanda sən başqa bir şey arayırsən. Asif Atanı öyrənəndən sonra Füzulini başqa şəkildə tanıyırsən. Sən Asif Atanı öyrənəndən sonra Qorqud Atana ayrı bir gözlə baxırsən. İstər-istəməz burdadır ki, bu hal insana ayrı bir zövq, ayrı bir dünya bəxş eləyir. O bəxşişin əsas təməlində sənin özüyüldöyüşmək, özünü ucalığa çatdırmaq mərhələni ortaya çıxır. Öz kimliyini yeni bir səviyyədə ortaya qoymağa çalışır. Bu ruhanilik mahiyyətimiz zamandan irəli gedir, məkandan irəli gedir. Və bunun əsasında fəlsəfə dayanır. Elmlə həll olunmayan məsələlər ruhaniyyət fəlsəfəsiylə həllini tapır. Ən əsası insanla bağlı məsələlər adamın aqlında bütün dolğunluğu ilə aydınlaşıb həllini tapır. İnsan özü üçün hələ o keçmişdəki xasiyyətlərindən əl çəkəmədiyi özünəməneələri üzə çıxarır. Gerçək həyatda insan özündən xəbərsiz yaşayır. O, şöhrətə doğru gedir, səhvətə doğru gedir, hakimiyyətçiliyə doğru gedir, qəddarlığa enir, heyvanlığa doğru gedir. Ona görə də Asif Atanı düşünəndə, Asif Atanı görəndə, onun tələbi ilə hərəkət edəndə, başqa bir səviyyəyə yüksəliyorsən. Artıq həyat sənin üçün bundan sonra mənəlanır, mənəli başlayır. Bu mərhələlərin nəticəsində tarixi mahiyyət ortaya çıxır. Bu tarixi mahiyyətə mən dünən başqa gözlə baxırdım. Dünən, məsələn, mən Teymurla fəxr edirdim. Ancaq bu gün Teymurun mənəimki olduğuna baxmayaraq, məndə bir utanc hissi, bir kədər hissi oyanır. Hökmdarlar hakimiyyət üçün qəddarlıq eləyir, vəhşiliklər törədir. Bu vəhşilikdə, bu qəddarlıqda, bu qaniçənlikdə haqsızlıq gedişata hakim olur. Burda xalqın aqibətində faciə gizlənir. Bu faciənin udduğu tarixi şəxsiyyətlərimizdir. O tarixi şəxsiyyətlərimizin başında Nəsimimiz gəlir, o tarixi şəxsiyyətlərimizin başında Babəkimiz gəlir. Hürufiliyimiz boğuldu, Xürrəmiliyimiz ondan öncə. İstər-istəməz bunları düşündükcə insan bir daha kamilliyə doğru addım atır. Mən fikirləşirəm ki, Asif Atasız bu zirvəyə çatmaq mümkün deyil. Asif Atasız bu imkanları əldə eləmək mümkün deyil. Tarixin dəyərlərini inkişaf etdirmək mümkün deyil. Niyə? Asif Atanın yüzillərə bərabər Dünyabaxışı, İnamı yaranıb. Biz, Azərbaycan-türk olaraq fəxr eləməliyik ki, Asif Atamız var. Bu millət Asif Ataya dayanıb yeni cəmiyyət yaratmalıdır –

Ruhani cəmiyyət. Asif Ata bizim taleyimizdə və tariximizdə öz yerini almasa, bir çox şeyi itirəcəyik. Bu, böyük şansdır bəxtimizə düşüb.

Abil Ulusoy: Məndən bəzi adamlar söhbət əsnasında soruşublar ki, Ata Azərbaycan haqqında danışanda mübaligəyə yol verməyib ki? Mən dedim, qətiyyənlər. Deyirlər, axı Azərbaycan haqqında bu dərəcədə böyük fikirdə olmaq... Bəlkə doğrudan da Azərbaycanlı, türk olduğuna görə belə deyir? Deyirəm, elə deyil. Azərbaycanın mahiyyətində peyğəmbərlik var – Zərdüştün timsalında. Azərbaycanın mahiyyətində qəhrəmanlıq var – Babəkin timsalında. Azərbaycanın mahiyyətində ağsaqqallıq var – Dədə Qorqudun ağsaqqallığı, – Dədə Qorqudun timsalında. Azərbaycanın mahiyyətində aşıqlıq var – Füzulinin timsalında və s. Atanın “Azərbaycanımız – Azərbaycanlığımız” sistemində vurğuladığı dəyərlərin hamısı. Azərbaycanı Ata qədər dərindən öyrənən olmadığına görə, heç kim bu fikirləri səsləndirə bilməmişdi. Kimsə Azərbaycanı o qədər sevsəydi, Ata qədər öyrənsəydi, bunu Ata yox, başqa adam da səsləndirə bilərdi. Atanın Azərbaycan sevgisi imkan verdi ki, Ata Azərbaycanı gördü. Ata Azərbaycana ruhani gözlə baxa bildi. Dedi, Azərbaycan budur. Sən bu Azərbaycanı sevməlisən. Sən bu Azərbaycanın böyüklüyünü görməlisən. Ataya qədər bunlar mahiyyətinə bərabər götürülməyən tarixi faktlar idi, pərakəndə şəkildə. Zərdüştün dövründə məyər Azərbaycanda hamı ideal idimi? Babəkin dövründə hamı qəhrəman idimi? Yox. Dədə Qorqudun dövründə hamı ağsaqqal deyildi. Füzulinin dövründə hamı aşıq deyildi. Əslində onları da sevməyən adam çox idi. Amma bu, Azərbaycanda yaranmışdı axı. Ata bunları yenidən Azərbaycana qaytardı və bunların zirvəsi kimi alındı Ocaq. Bunların hamısını öyrənəndən sonra Azərbaycan sevgisinin nəticəsində qalandı Ocaq. Azərbaycanın böyüklüyünü görməsəydi, Azərbaycanı bu dərəcədə öyrənməsəydi, ona ruhani gözlə baxmasaydı, Ata Ocaq qalaya bilməzdi. Atanın Ocağı qalması üçün əlində görün nələr var idi?! Soylu vurğuladı ki, Ata dünyanı öyrənirdi, öyrəndikləri içərisində Azərbaycanın adını görmürdü. Ata Azərbaycanı öyrənəndən sonra, Azərbaycanı gördü və dünyaya göstərdi. İndi dünya da Vətənin içindən, həm də vətəndən kənarında Azərbaycana Atanın gözüylə baxmalıdır. Onda Azərbaycanın dəyərini görəcəklər. Onda Azərbaycanın dünya tarixində yeri və rolu aydın olacaqdır. Azərbaycanın dünya fəlsəfəsində yeri və rolu aydın olacaqdır. Asif Ata heç olmuşlardan var yaratdı. Asif Atadan qabaq Azərbaycan dünyaya təqdim olunmamışdı. Biri getdi oxudu, Azərbaycan tanındı? Bununla Azərbaycan tanınmadı axı. İkincisi, siyasətçi tez-tez Azərbaycan deyəndə guya Azərbaycan tanınır?!

Əslində bu gün bizim danışdığımız Asif Atanın tərcümeyi-halıdır. Atayla olan söhbətlərimizdir. Asif Atanın gördüyü işlərin, dediklərinin hardasa təkrarıdır. Biz hələ ki, bundan dərin söz deyə bilmirik. Zarafat deyil, Asif Atadan danışmaq. Hələ O çox öyrənilməlidir.

Soylu Atalı: Çox gözəl. Əlbəttə, Atanı təqdim eləmək həm çətindir, həm də elə bizim işimizdir. Çünki bizdən kənarında o səviyyədə təqdim eləyən yoxdur. Çünki Atanı bizim qədər tanıyan yoxdur. Bizim qədər Atanı öyrənən, dərk eləyən yoxdur. Həm də Azərbaycansevənlər inciməsinlər, Azərbaycanı bizdən öndə sevən görmürəm. Əgər Azərbaycanı bizdən öndə sevən olsaydı, Asif Atanın Azərbaycana gərəkliliyini havada tutardılar. Çünki Asif Ata Azərbaycan hadisəsini yenidən ümumbəşər səviyyəsinə qaldırır. Çünki Asif Ata əslində yeni xalq yaradır. Yeni xalq yaratmaq mühüm məsələdir. Yeni xalq yaratmaq adi adamın işi deyil. Adi bir alim işi deyil. Yeni xalq yaratmaq peyğəmbər işidir. Bu cəhətdən, yeni xalq yaratmaq baxımından Asif Ata peyğəmbərdir. Biz deyirik Atalıq peyğəmbərlikdən yüksək bir hadisədir. Atanın ünvanına Peyğəmbər sözünü ona görə deyirik ki, Asif Ata bizə sınıran peyğəmbərlərlə yanaşı deyil. Onların yerinə gəlib. Onları öz Yurdundan çıxarmağa gəlib. Bəli, Peyğəmbər kimi gəlib. Ancaq Asif Ata peyğəmbərliyində böyük üstünlüklər var, üstün cəhətlər var. Bu da peyğəmbərliyə yeni ahəng gətirir, yeni məzmun gətirir. Hələ Ata öz sağlığında bir müsahibə vermişdi. Mən yazmışdım onu, – “Alimlik-Filosofluq-Peyğəmbərlik” başlığı altında. Əslində Asif Atada peyğəmbərlik, filosofluq, alimlik vəhdətdədir. Bunlardan hər hansı birini qırağa qoyarsan, peyğəmbərlik şikəst duruma düşər. Asif Atadan öncəki, əski peyğəmbərlərdə bu keyfiyyətlərin hər üçü birləşməmişdi. Məsələn, elmə, biliyə əsaslanmırdılar. Ən çox fantaziyalara

əsaslanırdılar. Vəhy özü fantaziyalara əsaslanırdı. Ona görə də Asif Atanın peyğəmbərliyi özündən öncəkilərdən fərqlənir. Göylərə dırmaşmayıb, meraca qalxmayıb. Asif Ata İnamı içindən yaradıb, İnsandan yaradıb, – İnsanın mahiyyətindən yaradıb. Dünyanın mahiyyətindən yaradıb. Və deyir ki, dünya öz mahiyyətindən yaranıb. Həyat öz mahiyyətindən yaranıb. İnsan öz mahiyyətindən yaranıb. İnsanı, Həyatı, Dünyanı yaradan fəvqəltəbii qüvvə yoxdur. Dünyanın mahiyyəti dünyadadır, Dünyaüstü deyil. Dünyadan üstündür mahiyyət, amma dünyaüstü deyil. Fəvqəl deyil, yəni transsendental deyil. Bütün əski baxışların hamısı dünyaüstü bir hadisə yaradır, uydurur. Asif Ata bunların hamısını rədd edir. Asif Atanın peyğəmbərliyinin önəmi, fərqli cəhəti həm də odur ki, O, transsendentallığı, əski peyğəmbərlərin irəli sürdüyü fəvqəltəbii macərəçılığı tamamilə rədd eləyir. Asif Ata deyir ki, Din İnamla əvəz olunmalıdır. Din İnamla əvəz olunmalıdır ona görə ki, dində yalan var. Yalan əsasında İnam olmaz. İnama yalan qarışırsa, o, İnam deyil. Dinin təməlinədir yalan. Dinin təməl prinsiplərindədir. Münasibətindədir yalan. Dinin insana münasibətində yalan var. Dinin insana münasibətində aşağılamaq var. Əgər sən insanı mexanizm kimi götürürsənsə, onun ömrünü proqramlaşdırılmış hadisə kimi qəbul eləyirsənsə, burda insan haqqında sən nə istəyirsən de, o, insana çatmır. Bunlar İnsanı aşağılamaqdır, öz mahiyyətindən ayırmaqdır. İnsan robotlaşır. Onun ömrü proqramlaşdırılır. İnsanın nəyinə inanasan? Hansı iradəsinə inanasan? Hansı qüdrətinə inanasan, hansı idrakına inanasan ki, insanın iradəsindən üstün iradə var. Xarici iradənin təsirində yaşayır insan. Bax, bu mənada bəndəçilik ideyası əslində İnsanın inkarıdır. İnsanın kamilliyindən danışsan. Dində insanın kamilliyi mütiliyə bərabərdir. Dində insanın kamilliyi köləliyə bərabərdir. Köləlik adlı kamillik uydurur. Asif Ata isə insanı Allahın səviyyəsinə qaldırır. Hürufilərin “İnsan Allahdır” ideyasını tamamilə ruhani-idraki-fəlsəfi anlamda əsil, həqiqi Mənaya çatdırır. Öz mahiyyətinə çatdırır. Ona görə də Din İnamla əvəz olunmalıdır.

Din vətəni rədd eləyir. Din hətta dövləti də rədd eləyir. Din kosmopolitizmdir. “Dünya fanidir” ideyasında vətən yoxdur. Vətən müqəddəs hadisədir. Vətən əslində insanın öz varlığını yaşatması üçün tapındığı müqəddəs məkandır. Torpaqdan yüksəyə qalxan, yəni coğrafiyadan yüksəyə qalxan müqəddəslikdir. Dində bu yoxdur. Dində fanidir hər şey. Öləridir. İnsan bu dünyaya “konslager”ə gələn kimi göndərilir. Cəzalandırılmaq üçün, cərimələndirilmək üçün gəlir. İnsanın başı üzərində nəzarət var. İnsan İblisin fitvasıyla yaşayır. Onu İblisin fitvası idarə eləyir yerdə. Bu isə insanı alçaltmaq deməkdir. Belə hansı kamillikdən danışa bilərsən? Hansı vətənçilikdən danışa bilərsən? Hansı gözəllikdən danışa bilərsən? Dünya fanidirsə, dünyanın gözəlliyindən danışa bilərsən? Onda gözəl dünya nə deməkdir? Və ikinci, Asif Ata deyir ki, “**Siyasət həqiqətlə əvəz olunmalıdır**”. Siyasət həqiqətlə ona görə əvəz olunmalıdır ki, siyasət Adamlıq halıdır. Asif Ata deyir ki, Bəşər övladı dünyaya məxluq kimi gəlir, adam kimi böyüyür, insan kimi yenidən doğulur. Ən yaxşı halda siyasət adamlıq halının ifadəsidir. Orada biclik var. Orada alıb-aldatma, var, yalan var. Ölçü yalandır. Aldatma. Manevrlər, çeviklik, məharət. İnsanlığa zidd olan məharət. Və Ruhaniyyətin ölümü. Ruhaniyyətin qurtardığı yerdə siyasət başlayır. Ona görə Siyasət deyilən şey ləğv olunmalıdır. İnsanilik mühitindən danışa bilməzsən, əgər orda siyasət varsa. Bu, İnsanların ağına sığmır, – necə yəni siyasət ləğv olunmalıdır? Çünki o, İnsanlaşmaq ideyasını dərk eləmir. İnsanın Allahlıq siqlətini, xislətini dərk eləmir. Hürufiliyi dərk eləmir. Hürufilikdən yüksək olan “Mütləqə İnam”ı dərk eləmir. Bu cəhətdən də, bəli, siyasət ağıllarda kök atıb. Necə yəni, siyasətsiz həyat mümkündürmü? Hər yerdə siyasət var: – Ata-evlad münasibətində siyasət, ana-bala arasında siyasət, qonum-qonşu arasında siyasət, hər şeydə siyasət. Hər şey oyun. Hər şeydə siyasət varsa, oyun da var. Ona görə də Asif Ata qəti olaraq oyunçuluğu rədd eləyir. Söz yox, demir ki, İnsani mühit o Adamlıq halından mütləq şəkildə xali olacaq. Yox. Adamlıq olacaq. Amma dövlətin nizamı, ictimai gedişatın nizamı, bəşəri gedişatın nizamı siyasətlə deyil, ruhaniyyətlə həll olunacaq. Ruhaniyyət yönləndirməlidir. Bu səbəbdən də siyasət həqiqətlə əvəz olunmalıdır.

Üçüncü, mən qısa deyirəm, əlbəttə, bunların hər biri geniş məsələlərdir. Üçüncü, “Maddiyyətçilik Ruhaniyyətçiliklə əvəz olunmalıdır”. Maddiyyətçilik yürüşündə insani iflas var. İctimai tərəqqi, insani inkişaf ona görə baş tutmur ki, maddiyyətçilik ictimai həyatın meyarına çevrilib. Bu gün dünyaya demokratiya dərsi deyən Qərbdə əsas aparıcı xətt Pulçuluqdur.

Mammonizmdir. Onların fəlsəfəsinin əsas canı Mammonizmdir. İctimai həyatın əsası həmin fəlsəfədir. İctimai həyatın nizamı pulçuluqdur. İndi bizimkilər deyir ki, “Qərb bizə demokartiya gətirir, Qərb burda dəyişiklik eləmək istəyir, İnsan haqları gətirir”. Mən anlaya bilmirəm, nə deməkdir Qərb demokratiya gətirir? Nə dəyişəcək? Monarxiyadan Anarxiyaya keçid. Məgər Qərb korrupsiyanı aradan qaldırır? Misal üçün deyirəm ha, adi bir məsələdir korrupsiya. Rüşvəti aradan qaldırır? Necə qaldıra bilir ki, özü korrupsiyanın, rüşvətin içindədir! Kapitalizm elə korrupsiya deməkdir, rüşvət deməkdir. Bizimkilər elə danışrlar ki, guya yalnız Azərbaycan korrupsiyaya uğrayıb, dünyada heç yerdə korrupsiya, rüşvət yoxdur. Elə deyil, Qərbin mayasındadır pulçuluq. Ona görə onun gətirdiyi demokratiya sənə nicat verməyəcək. Onun gətirdiyi demokratiya ağalıqdır. Bunu niyə demirsən? Çünki sən hakimiyyətə iddialısan. O gücə söykənmək, arxalanmaq istəyirsən, – hakimiyyətə gəlmək üçün. Hakimiyyəti qamarlamaq istəyirsən. Bunu demək nizamı pozur. Ona görə Asif Atanın başladığı Yeni Eradır – İnsanlıq Erası. Yeni ictimai tərəqqi yönüdür. Yəni yeni sivilizasiyadır. Bax, yeni sivilizasiya başlamaqdır peyğəmbərlik. Yeni era başlamaqdır peyğəmbərlik. Asif Ata bunu başlayıb. Biz buna görə ictimai həyatımızın bütün istiqamətlərini Asif Ataya bağlayırıq. Hər yerdə əsillik, hər yerdə özümlük olmasa, millətləşmə baş tutan deyil. Dövlətləşmə zərərli istiqamətdə formalaşır, dünyalaşma əvəzinə dünyasızlaşma başlayır, qürbətləşmə başlayır. Dəhşətli fəlakət başlayır. Ona görə də bunların hamısının əsası, təməli Asif Atanın dediyi prinsiplərdədir. Asif Ata İnsanlığın yeni mərhələsini təqdim eləyib. İnsanlığı mücərrəd, romantik düşüncələr sayanlara bir mesaj verir: – Heç də bu deyilən fikirlər kitablara yazılmaq üçün deyilməyib. İnsanın ömrünə gətirmək üçündür. İnsani münasibətlərə daxil eləmək üçündür. Dünya insani münasibətlərin qırıldığı nöqtədə əyilib. Dünya insani münasibətlərin ülvi başlanğıcında gözəl olur. Atanın İnsanlaşma carı: “Bəşərin nicatı İnsanlaşmaqdadır! İnsanlaşın – İnsanlaşdırın!” çağırışına bərabərdir. İnsanlaşma işə həmin ideyalardır, ardıcıl. Özüylə döyüş ideyası verdi Asif Ata. Bu, marksistlərin, leninçilərin özünütənqid məsələsi deyil. Heç yerdə insanı özünütənqidə, özüylə döyüşə yönəltməyiblər ki, sən özün ol, mahiyyətinə bərabər yaşa. İnsanı tənqidə yönəldiblər ki, sən kommunist ol. Sən dinçi ol. Sən Allahın bəndəsi ol, sən kölə ol. İnsanı özündən kənara yönəldiblər. İnsanı öz içinə yönəltməyiblər. Asif Ata insanı öz içinə yönəldir. Öz həqiqətiylə üz-üzə qoyur. Öz mahiyyətiylə üz-üzə qoyur. Və deyir ki, dünya pisdirsə, sən pissən. Həyat pisdür, çünki sən pissən. Münasibətlər pisdür, İqtisadiyyat insanı çəkib yeyir, çünki sən pissən, sən tamahkarsan. İctimai həyat əyilib, çünki sən əymisən. Maddiyyətçilik başa çıxıb, çünki sən pissən. Bütün bunların hamısının səbəbkarı da sənsən, xilaskarı da. Sən insan hər şeyin başısan. Bax, Asif Atanın baxışı, Asif Atanın ideyası bu dərəcədə zəngindir. İnsanlar Asif Atanın peyğəmbərliyindən hürkürlər, qorxurlar. Ərəb peyğəmbərliyinə qarşı qoymaq istəmərlər. Min illərdir bunların qanına yerimiş, hüceyrələrində daşlaşmış, formalaşmış bir cəsarəti özlərindən qırağa qoya bilmərlər. Biz də ardıcıl olaraq öz millətimizdən başlayaraq insanları döyməklə, Ruhani mənada döyməklə onun taleyində, ömründə ruhani bağbanlıq eləmək işinə girişmişik. Ağır bir yükün altına girişmişik. Usanmadan, yorulmadan, böyük sevgiyə, böyük inamla bu karvanı çəkib gedirik. Biz üzümüzü tuturuq öz soydaşlarımıza – bu taylı-o taylı soydaşlarımıza. Öz içinizdəki böyüyü görməkdən qorxmayın. Öz içinizdəki şəxsiyyəti tanımaqdan, tanımaqdan qorxmayın. Ona tapınmaqdan qorxmayın. Heç bir vaxt kənar nəsnə sizə ölçü ola bilməz. Heç bir vaxt kənardan olan sizin əlinizdən tutmayacaq, dayaq olmayacaq. Dayaq içinizdə olmalıdır. O dayaq var. Ona söykənin. Onda biz özümüzə çox-çox yüksəyə qalxacağıq. Hər şey ondan sonra başlayacaq. Başlamaq lazımdır.

Ağşın Ağkəmərli: Biz ağacların bir-birinin üstündə qalaqlanmasına meşə demirik. Biz qumun, dəmirin, sementin bir yerə toplanmasına bina demirik. Asif Atada hər şeyi sistemləşdirmə cəsarəti ortaya çıxdı. Ona görədir ki, millətimizin, bütövlükdə insanlığın gələcəyində Asif Ata Peyğəmbərlik cəsarəti ortaya qoydu. O cəsarət ki, heç kim indiyədək eləyə bilməmişdi. Asif Ata gəldi və dedi ki, feodalizm, kapitalizm, sosializm insanlara qarşıdır. Bu, cəsarət idi. Bu cəsarəti insana vermək o deməkdir ki, insan dəyişməlidir. Kamilləşməyə doğru getməlidir. Kamilləşdiyi halda o, mühitə tabe olmur. Mühitə tabe olmadığı halda öz mühitini

yaratmaq cəsaretinə, şüuruna, durumuna yetir. Bu dəyəri kimsə indiyə qədər verməmişdi. Verilmişdi ki, sən qanuna tabe olmalısən, Mühitə tabe olmalısən. Burda doğrudan da insanın görünməyən tərəfini Asif Ata kəşf elədi. İnsandakı ali imkanları Asif Ata üzə çıxardır. Bəli, doğru fikirdir ki, dəyərlərimiz səpələnmiş bir şəkildə var idi. Nəsimimiz, Nəimimiz, Babəkimiz, Dədə Qorqudumuz... Heç birinə əlimiz çatmırdı. Hər adam da onu dərk eləmək, qavramaq gücündə deyil. Asif Ata o idrakı verdi bizə. Göz verdi görməyə. Özümü çox xoşbəxt adam bilirəm ki, o dəyərləri itirmədim, yenidən qayıtdım, bu imkanı əldə elədim. Bu imkanın nəticəsində bu gün parçalanmış vətəni bütöv gördüm. Bu imkanın nəticəsində bu gün soyulmuş babamı kamil gördüm. Yəni niyə soyulduğunu bu gün öyrəndim. Qıçı, qolu kəsilmiş Babəkimin “günahını, suçunu” bu gün öyrəndim. Bunu O verdi mənə. Bunu verməklə mən təzədən öz kimliyimə qayıtdım. Öz kimliyimə qayıtmaqla o böyüklük, içimdə o həqiqət, o kamillik, o mənə üzə çıxır. Mənə üzə çıxdığı halda Vətəni böyük görürsən. Artıq cılız bir Azərbaycan görmürsən. Böyük bir Azərbaycan görürsən. Xalqının taleyində özünəməxsus Ruhaniyyət yaranır. O ruhaniyyətin oturuşmasında sən də qatqın olur.

Mən fikirləşirəm ki, şəxsən mənim üçün açılan bu mövzu çox önəmlidir. Mənə çox şeylər verir. Mən çox şeyləri alıram. Asif Atanın “Mahiyyət” kitabını vərəqləyəndə gördüm ki, bu mövzu nə qədər genişdir...

Soylu Atalı: Asif Atanın yaratdığı Ocaq, Dünyabaxış türkün həyatında ilk, birinci Ruhaniyyət Ocağıdır. Baxmayaraq ki, biz Zərdüştçülükdən danışırıq, Zərdüştçülük türk millətinin sistemli, əhatəli bir dünyabaxışı kimi yaranmadı və təəssüf ki, onun həyatına daxil ola bilmədi. Baxmayaraq ki, məzmunca semit dinlərindən daha yüksək idi. Amma ondan kənar yaranan dinlər türkün həyatına daxil oldu. Və türkün həyatını tamamilə öz içinə aldı, pis mənada. Türk çox böyük addımlar atıb bəşər tarixində. Böyük səltənətlər yaradıb. Böyük imperiyalar qurub. Böyük döyüşlər eləyib, hünərlər göstərib. Ancaq o səltənətlərdən heç nə qalmayıb. Çünki yad dünyabaxışın təsirində yaşayıb. Çünki özünün içini qurmaq üçün, o adını çəkdiyimiz çabaların heç biri yetərli deyil. Onlar tamamilə ayrı bir şeydir. Onlar içdən qıraqda gedən proseslərdir. İçdə gedən prosesləri isə başqaları yönəldib, başqaları idarə eləyib. Bu cəhətdən Asif Ata türk üçün göydəndüşmə bir hadisədir.

Asif Ata Ocağı bütöv bir sistemdir. Biz dinləyicilərə, oxuculara bəyan edirik ki, Asif Ata sadəcə düşüncələrdən, kitablardan ibarət deyil. O bütöv bir sistemdir. Onun Ocağı xalq üçün həyat tərzidir. Onun Ocağında fəaliyyət var, Evladları var, davamçıları var. Davamçıların həyat tərzini onun dediyi prinsiplər əsasında formalaşır, qurulur. Bir növ xalqı üçün irəli sürdüyü Ruhani Cəmiyyət ideali, yəni Xəlqi Birlik ideyası onun Ocağında təsbit olunub, yaşanır. Asif Atanın xalqın içində dəyişikliklər aparacaq, onun yönünü yaradacaq ideyaları var. Asif Atanın Qaydaları var. Bu Qaydalar Quzey Azərbaycan toplumuna çox mənada məlumdur. Asif Atanın Ocağında salamlaşmadan tutmuş ta böyük məsələlərə qədər özünəməxsus qaydaları var. Ölügötürmə qaydası var. Evlənmə qaydası – Beşikbaşı mərasimi var. Təqvim var – ildırım, günsıra, Mərasimləri var, Bayramları var. Dünyabaxışını əhatə eləyən 45 kitabı var. 45 kitab böyük bir irsdir. Onun irsi təsnifatlaşdırılıb, sistemləşdirilibdir. Daim onun yeni-yeni ədəbiyyatları yaranır, artırılır, yayılır. Onun Ocağı bölgələrdə gənclərlə, ziyalılarla görüşlər keçirir, hər yerdə onun işini aparır. Ardıcıl şəkildə tədbirlər keçirilir, söz deyilir. İnsanlar yaranır – Özüylə döyüş əsasında insan ömrü qurulur. Onun bütün işləri ümumbəşər səviyyəsində həyata keçməlidir. Asif Ata xalqları çox zəngin görür, götürür. Hər bir xalqın özünü bir dəyər sayır. Heç bir xalqın başqa xalqı əvəz etməyəcəyini vurğulayır. Bir xalqın başqa xalqa qarşı hər hansı yanlış iddialarını qəti şəkildə rədd eləyir. Nə qədər böyük mədəniyyətlər yaranarsa, bu mədəniyyətlərin müstəqilliyini düşünür və bu mədəniyyətlərin vəhdətini düşünür. Və bəşərin özünəməxsusluğunu bu vəhdətdə görür. Bəşəri bu vəhdətdə müqayisə edir. Əks halda bəşər özündən ayrılmışdır deyir. Ona görə Atanı öyrənmək, onun içinə daxil olmaq gərəkdir. Hər kəs Atadan bəhrələnib inkişaf xəttində təkən götürə bilər. Rəssam, heykəltəraş, incəsənətçi, musiqiçi, siyasətçi və b.k. Siyasətçi də özünü, onun dediyi kimi, milli ideologiya qurulmasında aşkarlaya bilər, Dövlətçiliyə yaraya bilər. Doğrudan da, milli ideologiya formalaşa bilər, Atanın ideyaları əsasında. O ideologiya ki, onun

prinsiplərini irəli sürürük. Uluyurdçuluq prinsipi və onun əsas xətti, qayəsi Türkçülük ideyası və s. Bax, bu mənada Ata işi çox zəngindir, çoxcəhətlidir. Ata işindən çox danışa bilərik və doğrudan da düşünən insanlara o, gözəl bir ruh verər, gözəl bir qapı açar. Ata öz ideyalarından ibarətdir, Ata İnamından ibarətdir. Ata yaratdığı, yaşatdığı ömründən, aqibətindən ibarətdir. Biz Atanın Bayrağını yaradıb başımızın üstündən asırıq, – İnsanlıq bayrağını. Bununla bağlı mən bir yazı yazmışam: “Asif Ata Amalı, yaxud İnsanlığın İnamı”. Orada bir çox məsələlərə toxunulub və ictimaiyyətdə yaranan çox suallara cavab verilib.

Beləliklə, bugünkü söhbətlərin gedişində ola bilər bir az ardıcılıq dala-qabağa getsin, təbiidir, bunlar. Ancaq ümumi mənada biz Asif Atanın özü haqqında, Yolu haqqında, Dünyabaxışı haqqında, İrsi haqqında qısaca, yığcam bilgi verməyə çalışdıq. Və biz üzümüzü sonda bir daha Uluyurdumuzun insanlarına tutub deyirik: harda kim nə çaba göstərirsə-göstərsin, biz onun əleyhinə deyilik. Hər bir sahədə iş getməlidir. Amma hər bir sahədə gedən iş əgər özümlük yaratmırsa, özümlüyə yönəlmirsə, özgüləşirsə, onda o çabaların hamısını ziyanlı saymaq lazımdır. Və onları qırağa qoymaq lazımdır. Böyük sözü deməkdən də qorxmaq lazım deyil. Hesab eləyirlər ki, bu gün onun vaxtı deyil, biz də hesab eləyirik ki, elə bu gün onun vaxtıdır. Otuz ildir bizə deyirlər ki, bunun vaxtı deyil. Bəs nə vaxt vaxtıdır? Hardasa bu başlayıb, hardasa deyilməlidir. Yüz ildən sonra da olsa, sən bunu deməlisən. Bizim ulusumuz ruhaniyyət məsələsində gecikib. Çox gecikib. Min ildir gecikib, hələ deyir, onun vaxtı deyil. Deməyin vaxtıdır. Qorxmaq lazım deyil. Ata Azərbaycanın xilas işığıdır. Biz bunu uydurmuruq. Zəhmət çəkib öyrənsinlər. Bilənlər bilir. Sadəcə olaraq gözardı eləyirlər. Qorxurlar, dindən qorxurlar, daha nədən qorxurlar. Din onsuz da gedəcək. Getməyəcəksə, sən xalqın gedəcək işinin dalınca. Sən xalqının qalması, var olması üçün din getməlidir. Bundan da qorxmaq lazım deyil.

İnsanlarımıza İnam boyda xoşbəxtlik arzulayırıq. Və İnam yönü arzulayırıq.

***Yükümüzdən Böyük Fərəhimiz Yoxdur!
Atamız Var olsun!***